

Излази од 2014.

Научни часопис за безбедносне науке

# НАЦИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

*Зоран Малбашић*

Западни Балкан и реконфигурација међународног поретка: промена глобалне моћи и изазови за регионалну безбедност

*Драјан Живаљевић*

Значај психолошке подршке у оперативном раду припадника служби безбедности

*Мирјана Јакишић,  
Жељко Радовановић*

Различите политике управљања катастрофалним ризицима

*Раде Трдојевић*

Психолошко-пропагандна делатност као форма угрожавања националне безбедности

*Дејан Милић*

Правни и безбедносни изазови интеграције вештачке интелигенције у криптографске системе

*Борис Љ. Бурсаћ,  
Рајомир Д. Анђоновић*

Терористичка организација Хамас

*Недојша Табаковић*

Спољна политика Европске уније кроз призму унилатералних рестриктивних мера Сирији, 2011–2025

*Иван Д. Милић*

Полицијско упозорење као замена за новчану казну

*Невена Нешић,  
Марина Мијајковић*

Инклузивност у образовању као инструмент превенције друштвених ризика

*Јасминка Зајорац*

Међународна штампа и интернет извори о позицији Египта у сукобу Хамаса и Израела у Гази

ISSN 2406-1840  
UDK 351.86



Година 12 • Број 22/2025

## Садржај

<i>Драјан Симеуновић</i> Уводна реч главног и одговорног уредника .....	9
--	---

### ЧЛАНЦИ

<i>Зоран Малбашић</i> Западни Балкан и реконфигурација међународног поретка: промена глобалне моћи и изазови за регионалну безбедност .....	13–27
<i>Драјан Живаљевић</i> Значај психолошке подршке у оперативном раду припадника служби безбедности .....	29–47
<i>Мирјана Јакшић, Жељко Радовановић</i> Различите политике управљања катастрофалним ризицима .....	49–64
<i>Раде Трбојевић</i> Психолошко-пропагандна делатност као форма угрожавања националне безбедности .....	65–89
<i>Дејан Милић</i> Правни и безбедносни изазови интеграције вештачке интелигенције у криптографске системе .....	91–110
<i>Борис Љ. Бурсаћ, Рајомир Д. Анђоновић</i> Терористичка организација Хамас .....	111–130
<i>Небојша Тадаковић</i> Спољна политика Европске уније кроз призму унилатералних рестриктивних мера Сирији, 2011–2025 .....	131–153
<i>Иван Д. Милић</i> Полицијско упозорење као замена за новчану казну .....	155–170
<i>Невена Нешић, Марина Мијајковић</i> Инклузивност у образовању као инструмент превенције друштвених ризика .....	171–190

*Јасминка Зајорац*

Међународна штампа и интернет извори о позицији Египта у сукобу  
Хамаса и Израела у Гази ..... 191–212

## ПРИКАЗИ

*Драјан Симеуновић*

Приказ књиге „Динар и златновалутни стандард: критика  
квантитативне теорије новца”, аутора др Живојина Ракочевића ..... 215–217

*Злајан Ескић*

Приказ књиге „Базе података и информациони системи – MySQL  
практикум”, аутора Дејана Милића ..... 219–220

Примљен: 14. 8. 2025.  
Прихваћен: 24. 12. 2025.

УДК 376:37.014:[316.454  
376:364.6  
Оригинални научни рад

**Невена Нешић\***

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

**Марина Мијатовић\*\***

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

## **ИНКЛУЗИВНОСТ У ОБРАЗОВАЊУ КАО ИНСТРУМЕНТ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУШТВЕНИХ РИЗИКА<sup>1</sup>**

*Апстракт:* Инклузивно образовање подразумева стварање једнаких могућности за све ученике, без обзира на њихове индивидуалне способности, социјално порекло или друге различитости, како би се обезбедило пуно и равноправно учешће у образовном процесу. У друштвима која се суочавају са социјалним и економским изазовима, инклузивне образовне праксе добијају додатну тежину као средство превенције друштвених ризика. У раду се истражују начини на које инклузивно образовање доприноси спречавању појава као што су рана маргинализација, дискриминација, насиље у школи, социјална искљученост и рано напуштање образовања. Посебан акценат стављен је на улогу школе као простора у којем се гради осећај припадности, толеранције и солидарности, али и на значај подршке наставном кадру, породицама и широј заједници у остваривању тих циљева. Инклузивно образовање се сагледава као елемент превентивне образовне политике који доприноси јачању социјалне кохезије и дугорочној стабилности друштва, што се препознаје као један од услова очувања укупне безбедности заједнице.

*Кључне речи:* инклузивно образовање, друштвени ризици, маргинализација, школа, образовна политика, безбедност заједнице.

---

\* Истраживач-приправник. Имејл: nevena.n.724@gmail.com; ORCID 0009-0008-7163-8358.

\*\* Научни сарадник. Имејл: marina.mijatovic@gmail.com; ORCID 0000-0003-4370-7690.

1 Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-136/2025-03 од 27. 1. 2025. године.

## УВОД

У савременим друштвима, концепт безбедности све више превазилази уско схватање као заштите од оружаних претњи, усмеравајући пажњу на дубинске друштвене процесе који утичу на стабилност заједнице. У том контексту, образовање се све чешће посматра као један од кључних фактора очувања друштвене кохезије и дугорочне безбедности. Један од све актуелнијих аспеката савременог образовања у контексту безбедности јесте развој образовања за безбедност. Без стабилног образовног темеља у овој области, тешко је замислити одржив и ефикасан безбедносни систем у једном друштву. У том смислу, неопходно је системски размотрити начине за увођење и унапређивање наставних садржаја који се баве темама безбедности већ у раним фазама школовања. Прилагођавање наставних планова и програма у основним и средњим школама може представљати кључни корак ка развоју културе безбедности, одговорности и свести о друштвеним ризицима код младих.

Планирање будућег развоја образовања у области безбедности захтева јасан стратешки оквир, заснован на дугорочним друштвеним циљевима. Као и у другим секторима од јавног значаја, и у образовању је потребно унапред дефинисати правце развоја, поставити приоритете и осмислити мере које ће подстаћи изградњу инклузивног и стабилног система. То је нарочито важно у контексту савремених изазова, попут дигиталних ризика, преко вршњачког насиља, до социјалне маргинализације, у којима школа постаје кључно место раног препознавања и превенције потенцијалних друштвених претњи. У том процесу, образовање за безбедност није само техничка дисциплина, већ и вредносни систем који треба да допринесе изградњи праведнијег, толерантнијег и отпорнијег друштва.<sup>2</sup> Посебно место у том оквиру заузима инклузивно образовање, чији је основни циљ обезбеђивање равноправног приступа образовању за сву децу, без обзира на њихове индивидуалне, социјалне, економске или културне специфичности. Иако се инклузивно образовање најчешће разматра у светлу права детета и педагошких приступа, његова димензија која се односи на спречавање друштвених ризика и јачање отпорности заједница недовољно је заступљена у анализама које се баве питањима националне безбедности. Управо та димензија чини овај приступ посебно значајним у земљама које се суочавају са структурним неједнакостима, етничким или верским тензијама, економском нестабилношћу и миграционим изазовима.

---

2 Илић, Александра, „Образовање за безбедност у васпитно-образовним установама у Републици Србији – анализа тренутне ситуације”, *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања – упоредни преглед*, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд, 2021, стр. 280–283.

У контексту промишљања безбедности као друштвене вредности, од посебне је важности размотрити положај појединца као субјекта безбедносних потреба и носиоца права на заштиту. Основни концепт индивидуалне безбедности односи се на заштиту физичког живота и интегритета појединца, као темељне претпоставке његовог постојања. Међутим, уколико појединца посматрамо не само као биолошку, већ и као социјалну и културну јединку, појам безбедности се проширује на сферу личне, односно персоналне безбедности.

Лична безбедност подразумева очување интегритета појединца унутар друштвеног контекста, не само заштиту од физичких претњи, већ и од дискриминације, друштвене искључености, угрожавања психолошке стабилности и нарушавања личног достојанства. У том смислу, она представља кључну спону између елементарне, биолошке заштите и ширег поимања људске безбедности.<sup>3</sup> Управо у области образовања овај прелаз постаје највидљивији – школа није само место стицања знања, већ и средина у којој се граде вредности, развија свест о различитостима и подстиче култура мира. Инклузивно образовање, као приступ који уважава потребе сваког детета, доприноси јачању личне безбедности и смањује ризике од појава које могу угрозити друштвену стабилност.

Школе представљају један од ретких институционалних простора у којима се различитости сусрећу и узајамно обликују. Начин на који систем одговори на потребе деце која су у ризику од маргинализације има далекосежне последице по њихову социјалну интеграцију, али и по укупну стабилност друштва. Изостанак системске подршке, дискриминација, насиље у школама и рано напуштање образовања могу довести до генерацијског преношења социјалне искључености, што представља озбиљан друштвени и безбедносни проблем.

Овај рад истражује везу између инклузивног образовања и превенције друштвених ризика, са посебним освртом на улогу школе као простора превенције. Полазећи од уверења да је инклузија много више од педагошког концепта, те да представља дугорочни механизам очувања социјалне стабилности, неопходно је посматрати њен допринос не само у оквиру образовних институција, већ и у ширем друштвеном контексту. Социјална интегрисаност појединца представља један од кључних услова за доживљај сигурности, унутрашњег задовољства и стабилног идентитета. Потврда сопствене вредности произилази из способности да појединац препозна и развија сопствене компетенције и вештине, али и из друштвеног признања тих квалитета.<sup>4</sup> Управо из тих разлога, инклузивно образовање,

3 Popović Mančević, Marija, Maja Ružić, „Individualna bezbednost u akademskom diskursu”, *Nauka, bezbednost, policija – NBP*, vol. 22, br. 1, Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd, 2017, str. 133.

4 Pavićević, Miljana, Tijana Živković, „Socijalni resursi i socijalne strategije kao prediktori socijalne usamljenosti”, *Društvene i humanističke studije – DHS*, vol. 18, br. 1, Filozofski fakultet u Tuzli, Tuzla, 2022, str. 552.

посматрано кроз призму индивидуалне и личне безбедности, добија на значају као средство ране превенције ризичних понашања и дугорочне стабилизације друштвених односа, што оправдава потребу за дубљом анализом његове улоге.

## 1. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Инклузивно образовање представља концепт који настоји да свим ученицима, без обзира на њихове индивидуалне разлике и посебне образовне потребе, обезбеди једнаке могућности за учешће у редовном образовном систему. Пружањем могућности да сва деца похађају редовне предшколске и школске установе, обезбеђује се остваривање једнаких шанси у приступу образовању, независно од когнитивних или физичких способности, здравственог стања, културне или етничке припадности, као и других индивидуалних карактеристика. Инклузивно образовање полази од претпоставке да је свако дете носилац права на пуно учешће у образовном процесу. У складу са одредбама Конвенције о правима детета, образовање има за циљ подстицање развоја личности, талената и укупних менталних и физичких потенцијала сваког детета, у складу са његовим индивидуалним могућностима.<sup>5</sup> Полазећи од чињенице да је образовање основно људско право и темељ демократског и праведног друштва, инклузија у образовању подразумева уклањање свих облика дискриминације, подстицање толеранције и уважавање различитости. Према UNESCO-у, инклузивно образовање се заснива на уверењу да се квалитет образовања побољшава када школе прихватају све ученике и прилагођавају се њиховим потребама.<sup>6</sup> Разумевање концепта инклузивног образовања подразумева шире сагледавање појма „посебне образовне потребе”, који се не односи искључиво на особе са тешкоћама у развоју или учењу, већ обухвата и оне са изузетним способностима и талентима. Савремени приступ инклузији полази од начела прихватања и поштовања различитости, те промовише активно учешће свих, без обзира на индивидуалне карактеристике и ниво постигнућа. Инклузивно образовање, као концепт социјалне правде, усмерено је на унапређење једнаких могућности и смањење образовне неједнакости, кроз стварање услова за успешан развој свих учесника у образовном процесу, како у академском тако и у социјалном и емоционалном домену.<sup>7</sup>

5 Мацура, Сунчица, *Инклузивно образовање: квалитетно образовање за све*, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, 2015, стр. 26.

6 UNESCO, “Policy Guidelines on Inclusion in Education”, Paris, 2009, p. 8.

7 Станковић-Јанковић, Тања *et al.*, *Вршњачко образовање у инклузији: иницијални приручник за студенте и наставнике*, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2021, стр. 16.

Значај инклузивног образовања превазилази оквире образовне политике. Оно представља механизам социјалне кохезије и стабилности, јер спречава маргинализацију и доприноси изградњи друштва у којем се сваки појединац осећа прихваћено, безбедно и уважено. Инклузивни приступ васпитно-образовним установама смањује ризик од раног напуштања школе, развоја девијантних понашања и социјалне изолације, што има директан утицај на очување националне безбедности. У складу са Стратегијом националне безбедности Републике Србије<sup>8</sup>, образовање представља један од приоритета социјалне политике који доприноси друштвеној стабилности. Посебан акценат ставља се на значај инклузивне праксе у раду са децом из осетљивих друштвених група, јер се тиме обезбеђују једнаке шансе и гради отпорно друштво.<sup>9</sup> Закон о основама система образовања и васпитања Републике Србије<sup>10</sup> такође наглашава значај поштовања принципа инклузивности (чл. 7 и 130) и предвиђа индивидуалне образовне планове и тимове за инклузивно образовање као системску подршку ученицима са посебним потребама.<sup>11</sup> Савремени приступи разликују инклузију од интеграције. Док је интеграција подразумевала укључивање деце у постојећи систем без његове значајније промене, инклузија подразумева прилагођавање система потребама сваког ученика. Тако се инклузивна култура гради кроз емпатију, сарадњу, уважавање различитости и креирање подстицајног окружења за све. Ејнскоу (Ainscow) истиче да је за инклузивну праксу битно да наставници активно буду ангажовани у учењу и да према својим ученицима показују емпатију и разумевање, стварајући тиме подржавајуће окружење као предуслов за стварање друштвене инклузије.<sup>12</sup> Почетне реакције на процесе интеграције и касније инклузије, у већини друштава често бивају обележене скептицизмом и отпором. Оваква појава углавном произилази из недовољне информисаности и страха од промена, што је посебно изражено у образовном контексту. Наставници, као носиоци образовног процеса, неретко се осећају недовољно припремљено за рад у инклузивном окружењу, што резултира осећајем несигурности и перцепцијом да је инклузија наметнута од стране система без адекватне евалуације и подршке. Међутим, са порастом професионалног искуства и уз стручну подршку, примећено је да наставници развијају већу самопоузданост и афирмативнији став према инклузивној

8 Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 94/2019.

9 *Ibid.*

10 Закон о основама система образовања и васпитања, „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019, 27/2018 – др. закон, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025

11 *Ibid.*

12 Ainscow, Mel, Abha Sandilla, “Developing inclusive education systems: The role of organisational cultures and leadership”, *International Journal of Inclusive Education*, Vol. 14, Iss. 4, Taylor & Francis, 2010, pp. 401–416.

пракси. Посебно важну улогу у том процесу имају њихове компетенције, теоријска и практична знања о инклузивном образовању, способност примене различитих методичко-дидактичких приступа, као и сарадња са стручним тимовима, попут педагошких асистената, специјалних едукатора, психолога и др. Додатно, унапређење инклузивне културе могуће је путем систематске промоције толеранције, неговања вредности различитости, као и раног развијања социјалне осетљивости код деце. Укључивање особа са сметњама у развоју у свакодневне активности и подстицање емпатије од најранијег узраста могу значајно допринети смањењу социјалне дистанце и бољем прихватању инклузије у српском друштву.<sup>13</sup> Системско улагање у инклузивно образовање има дугорочне ефекте. Оно оснажује појединце да постану активни и одговорни чланови друштва, доприноси смањењу незапослености, сиромаштва и социјалне искључености, и тиме смањује ризик од социјалних тензија, радикализације и криминала. У том смислу, инклузивно образовање није само педагошки, већ и безбедносни приоритет. Када се деца у школи налазе у сигурном окружењу, првенствено у физичком смислу, али и у смислу поседовања осећања сигурности, припадности, поштовања достојанства и прихваћености, то код њих смањује вероватноћу социјалне искључености и каснијег појављивања девијантних облика понашања.<sup>14</sup> С друге стране, деца која се осећају одбачено и неприхваћено у свом најближем окружењу чешће испољавају ризична понашања, укључујући агресију и рано напуштање школе.<sup>15</sup> Инклузивно стручно образовање и обука имају за циљ да оснаже различите друштвене групе, укључујући незапослену омладину, ученике који су напустили школовање, особе са тешкоћама у физичком функционисању, маргинализоване заједнице, становнике руралних подручја и пензионере, пружајући им неопходне вештине за самосталност и продуктивно учешће у друштву. Наведено представља кључни покретач ка оснаживању грађана практичним вештинама, чиме се смањује простор за радикализацију, криминал и социјалне тензије, па самим тим инклузивно образовање није само образовна стратегија, већ инструмент за очување мира и стабилности државе.<sup>16</sup> Сходно поменутом, неопходно је да се подстичу даља истраживања

13 Јовановић-Попадић, Ана М., „Инклузивно образовање: идеја и пракса”, *Синтеза*, бр. 10, Академија васпитачко-медицинских струковних студија, Крушевац/Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2016, стр. 43–44.

14 Врањешевић, Јелена „Ка заједници која учи”, водич за школе *Ка сигурном и њој стварицајном школском окружењу*, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, 2020, стр. 8–9.

15 Veselinović, Žaklina et al., *Priručnik za škole – planiranje, sprovođenje i praćenje mera za sprečavanje osipanja učenika iz obrazovnog sistema Republike Srbije*, Centar za obrazovne politike, Beograd, oktobar 2016, str. 18–19.

16 Thomas, Chinujinim Godstime, Julius Atose, Clinton Nwachukwu Idibia, Ozioma Progress Eluozo, “Inclusive Technical Vocational Education and Training (Tvet) For Sustainable National

и развој инклузивних пракси, као и да се континуирано унапређује институционални и нормативни оквир који подржава инклузију као вредност друштва у целини.

## 2. РИЗИЦИ СОЦИЈАЛНЕ ИСКЉУЧЕНОСТИ

Социјална искљученост представља један од најзначајнијих изазова модерних друштава, с обзиром на њен дубоко утицајни потенцијал у погледу нарушавања друштвене кохезије, индивидуалне добробити и свеукупне безбедности. Овај појам обухвата више од пуког одсуства економских ресурса, он се односи на системску или дуготрајну немогућност појединца или група да пуноправно учествују у политичком, економском, културном и друштвеном животу заједнице. Термин „социјална искљученост” први пут је уведен у званични дискурс током 1970-их година у Француској, и то од стране државног секретара за социјалну заштиту Ренеа Ленуара. У покушају да идентификује маргинализоване друштвене групе које су остале ван оквира националног система социјалне сигурности, Ленуар је проценио да око десет процената популације Француске припада такозваној искљученој категорији. У ту групу укључио је различите појединце и породице са комплексним социјалним тешкоћама, као што су особе са инвалидитетом, жртве насиља, особе зависне од психоактивних супстанци, малолетне делинквенте, самохране родитеље, као и домаћинства која се суочавају са вишеструким облицима девастације и социјалне нестабилности. Како су се друштвени и економски услови мењали, тако је и сам концепт социјалне искључености пролазио кроз значајне теоријске и практичне трансформације. Иако је првобитно био повезан искључиво са одсуством приступа институционализованој социјалној подршци, временом је добио шира значења и почео се тумачити као комплексни процес који води ка маргинализацији појединаца и група из различитих сфера друштвеног живота, образовања, тржишта рада, здравствене и културне сфере, политичког учешћа, па чак и основних облика социјалне комуникације и повезаности. Током 1980-их година, концепт социјалне искључености је, у оквиру политичког и академског дискурса, изашао из оквира француске социјалне политике и постао предмет интересовања шире европске јавности. Већ 1989. године, Савет министара за социјална питања Европске заједнице усваја резолуцију којом се дефинише борба против социјалне искључености као приоритет у изградњи „Европе солидарности”. Тај документ је означио кључну прекретницу у начину на који државе чланице

ЕУ формулишу своје социјалне политике.<sup>17</sup> Проблем социјалне искључености посебно се актуелизује у контексту образовања и инклузивних политика. Деца и млади који се суочавају са препрекама у приступу образовању, било због инвалидитета, сиромаштва, етничке или језичке припадности, породичног статуса или географске изолованости, често не само што остају изван формалних образовних токова, већ и развијају осећај бесперспективности, изолованости и непризнавања од стране друштва. Свако дете има право на стицање основних образовних знања која представљају кључне елементе културног и друштвеног наслеђа, за чије је остваривање школа институционално надлежна у оквиру формалног образовања.<sup>18</sup> Социјална искљученост доприноси нормализацији неједнакости, смањењу друштвеног поверења и поремећају у функционисању јавних институција, што посредно утиче и на способност друштва да се одупре унутрашњим и спољашњим безбедносним претњама. Проблеми попут незапослености, презадужености и нестабилних прихода доприносе све већим разликама у материјалном положају грађана, што за последицу има продубљивање сиромаштва и појачавање ризика од маргинализације. Социјална искљученост се данас препознаје као један од кључних структурних фактора који стоје у основи различитих облика друштвене небезбедности. У свакодневној комуникацији често полазимо од претпоставке да је истина о одређеним појавама и догађајима доступна и транспарентна у ономе што се о њима говори. Ипак, у оквиру савремених социолошких и комуникацијских теорија, указује се да се истина не одређује искључиво на основу чињеничног стања, већ као резултат друштвеног процеса у коме је језик основно средство конструисања стварности. Из тог угла, разумевање социјалне искључености подразумева и анализу начина на који се о њој говори, како се она представља у јавном дискурсу и које друштвене силе учествују у формирању те представе. Тако постаје могуће именовати и идентификовати факторе који обликују наше разумевање социјалне искључености, као и наше личне и колективне односе према њој. Ово укључује не само економске и институционалне узроке, већ и културне обрасце, политички говор и медијску репрезентацију, који сви заједно утичу на то које групе се перципирају као искључене, на који начин им се приступа и какви се одговори у јавним политикама формулишу.<sup>19</sup>

17 Vuković, Danilo, Marija Babović, *U lavirintu siromaštva i socijalne isključenosti: socijalna politika i država blagostanja u Srbiji*, Dosije studio, Beograd/SeCons – grupa za razvojnu inicijativu, Beograd, 2022, str. 37–38.

18 Jimenes-Ramirez, Magdalena, “Citizenship, Education and Social Exclusion: Good Practice in Teaching and the Risk of Educational Exclusion in Compulsory Secondary Education”, *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies – ECPS Journal*, No. 12, LED Edizioni Universitarie, Milano, 2015, p. 131.

19 Bruun, Kari, “Problematising internal security: Crime, community and social exclusion”, *Cogent Social Sciences*, Vol. 2, Iss. 1, Routledge, 2016, p. 9.

Према истраживањима Савета Европе, појам социјалне искључености обухвата четири основне димензије: економску (незапосленост, сиромаштво), политичку (немогућност учешћа у процесима одлучивања), културну (маргинализација различитих вредносних и идентитетских група) и институционалну (недоступност јавних услуга и институционалне подршке). Комбиновање ових фактора ствара услове у којима појединци могу бити потпуно искључени из друштвених токова, што изазива далекосежне последице.<sup>20</sup> Једна од најугроженијих група у погледу социјалне искључености јесу особе са сметњама у развоју. Уколико образовни систем не успе да обезбеди равноправан приступ знању и вештинама за ову групу, последице се манифестују не само кроз неостварене животне потенцијале, већ и кроз њихову потпуну зависност од система социјалне заштите, губитак личне аутономије и осећај личне недовољности.<sup>21</sup> Теоријски оквир познат као парадигма монопола, која је посебно развијена у круговима европске левичарске мисли, социјалну искљученост тумачи као исход неравномерне расподеле моћи унутар друштва. По овом схватању, друштвена структура није резултат природног поретка већ система наметнутог од стране привилегованих актера, који посредством институција задржавају контролу над ограниченим ресурсима и облицима моћи. Социјална искљученост у том контексту представља системску појаву, при чему се појединци и групе свесно искључују из процеса одлучивања и друштвених токова, чиме се додатно продубљују постојеће неједнакости. У светлу настојања Републике Србије да постане пуноправна чланица Европске уније, уочава се потреба за унапређењем нормативног и институционалног оквира у области социјалне укључености.<sup>22</sup> Са становишта националне безбедности, искљученост значајних друштвених група из учешћа у јавном животу може довести до стварања паралелних структура моћи, повећане нестабилности и чак појаве екстремистичких тенденција. Стога је од суштинске важности усклађивање образовних и социјалних политика са стратегијама националне безбедности, при чему се као кључни циљеви постављају превенција маргинализације, унапређење једнаких шанси и развој механизма за рано препознавање социјалне угрожености.<sup>23</sup> У том контексту,

20 Hancock, Mike, "Social exclusion – a danger for Europe's democracies", Report of the Committee on Social Affairs, Health and Sustainable Development, Doc. 13636, Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 18 November 2014; <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=21322&lang=en>, (19. 6. 2025).

21 Saran, Ashrita, Xanthe Hunt, Howard White, Hannah Kuper, "Effectiveness of interventions for improving social inclusion outcomes for people with disabilities in low- and middle- income countries: A systematic review", *Campbell Systematic Reviews*, Vol. 19, Iss. 1, Wiley, 2023, pp. 1–32.

22 Ружичић, Бојана „Друштвена искљученост (ексклузија) и социјална кохезија”, *Администрација и јавне полиције*, бр. 2, Институт за политичке студије, Београд, 2018, стр. 78–80.

23 Babović, Marija et al., „Ljudska bezbednost – dve studije slučaja u Srbiji”, SeConS – Grupa za razvojnu inicijativu, Beograd, 2015, str. 12–15.

развој инклузивних образовних политика, промоција толеранције и културе различитости, као и системска подршка најрањивијим категоријама становништва, представљају не само меру друштвене солидарности, већ и стратегијски приступ у очувању унутрашње стабилности и безбедности друштва у целини.

### 3. ШКОЛА КАО ПРЕВЕНТИВНИ МЕХАНИЗАМ

Инклузивно образовање, посматрано пре свега кроз педагошки приступ и социјализацију ученика, истовремено представља и значајан инструмент за изградњу безбеднијег друштва и унапређење социјалне стабилности, чиме школа као институција добија кључну улогу у превенцији друштвених ризика. Школа је место где стичемо знање о многобројним, како друштвеним тако и темама из културе. Учимо се вештинама неопходним за лично испуњење и развој, информишемо о људским правима, подстиче се креативност појединца, иновативност и критичко размишљање које помаже сналажењу у свакодневним животним ситуацијама. Овакав вид подршке има далекосежан значај за оснаживање појединаца из маргинализованих друштвених група, јер не само да им пружа прилику за пуну социјалну укљученост, већ им отвара и врата ка стабилнијем и достојанственијем запослењу у будућности. На тај начин се суштински утиче на превазилажење вишеструке искључености и прекидају се међугенерациски кругови сиромаштва, како тих појединаца тако и њихових породица. Међутим, у практичном реализовању саме превенције често изостаје системска подршка, која подразумева недовољно стручног особља и њихову некомпетентност, изостанак сарадње са другим институцијама, финансијска ограничења и недовољно ангажовање заједнице. Оснаживање појединца представља само један аспект превентивног деловања, који се не може сагледавати изоловано од ширег социјалног контекста. Уочљиви су пропусти у бројним приступима који занемарују сложену узајамну повезаност појединца и његове друштвене средине. Школа је значајна за формирање вредносних ставова и подстицај социјалне интеграције. То се постиже кроз инклузивне радионице и ваннаставне активности које промовишу једнакост и тимски рад, а подстицајне су за развој социјалних вештина путем сарадње, толеранције и решавања конфликта без насиља и дискриминације. Формирање осећаја припадности у школи код ученика је у корелацији са смањењем ризика од стварања асоцијалног понашања.<sup>24</sup> Ипак, успешна реализација ових мера у великој мери зависи од ангажовања стручњака запослених у образовним установама. Школа, као

24 Stojanović, Marija, Branislava Popović-Čitić, „Osećaj pripadnosti školi: značaj za pozitivan razvoj i prevenciju problema u ponašanju učenika”, *Nastava i vaspitanje*, god. 71, br. 3, Pedagoško društvo

један од кључних агенаса социјализације уз породицу, има важну улогу у раном препознавању и подршци деци, при чему су наставници и учитељи у центру тог процеса. Њихова примена инклузивних и педагошки осетљивих метода наставе од пресудног је значаја, с обзиром на то да су управо они често први који уочавају промене у понашању ученика и могу благовремено реаговати. Веома је битно да се користи мултидисциплинарни приступ, тако да социјални радник, педагог, психолог и дефектолог имају значајну улогу у ситуацијама препознавања друштвених ризика, као и реаговања и интервенисања. Они пружају подршку и главни су у повезивању са другим институцијама када је то неопходно, као што су центри за социјални рад, полиција или здравствене установе. Интерсекторска сарадња је нарочито неопходна у превенцији насиља у школи, као најчешћег социјалног ризика којим су деца изложена, а врло често остаје неоткривен или се неадекватно на њега реагује, што последично може угрозити безбедност на ширем социјалном миљеу. Нормативни оквир за заштиту деце у образовном систему утврђен је Законом о основама система образовања и васпитања<sup>25</sup>, који у члану 111 изричито забрањује сваки облик насиља, злостављања и занемаривања. Ова законска одредба представља полазиште за изградњу безбедног и подстицајног окружења у школама. Додатно је утврђена Посебним протоколом за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама, према коме је насиље свако понашање, вербално или невербално, које стварно или потенцијално угрожава здравље, развој или достојанство детета или ученика, било да је физичко, психичко, социјално (изолација и искључивање) или дигитално (злоупотреба технологије).<sup>26</sup> Овај протокол има кључну улогу у стварању безбедног окружења за децу и ученике, што је од суштинског значаја за националну безбедност, јер образовање и васпитање младих људи у безбедном и инклузивном окружењу ствара основу за стабилно и праведно друштво. Стога је формулисан и *Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање*<sup>27</sup>, чија је улога да унапреди безбедност у школи, а самим тим и у читавом друштву, пружајући јасне смернице за превенцију и интервенцију у

---

Србије, Београд/Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2022, str. 408–410.

25 Закон о основама система образовања и васпитања, „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019, 27/2018 – др. закон, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025.

26 Министарство просвете Републике Србије, „Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама”, Београд, 2007; [https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni\\_protokol\\_-\\_obrazovanje1.pdf](https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf). (15. 6. 2025).

27 Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, „Службени гласник РС”, бр. 11/2024.

ситуацијама насиља у образовним установама. Поменути Правилник предвиђа програме поступања у кризним ситуацијама, психо-социјалну подршку, обуку и повећање спремности одраслих да адекватније реагују, као и васпитни рад који је у најбољем интересу детета. Превентивни програми против насиља у школи се најчешће односе на стицање социјалних вештина, решавање социјалних проблема, развијање емпатије и контролу беса, а најбитније је да подстакну осећај поверења ученика у кључне особе које се налазе у школи и ван ње. Примарна превенција се односи на читаву популацију а не само на ону под ризиком и обухвата едукацију и неговање позитивне климе, секундарна подразумева рано препознавање ризичних понашања и интервенцију, док терцијарна укључује мере након што се насиље догоди с циљем ублажавања последица и спречавања понављања.<sup>28</sup> Неопходно је да школа и учионице буду припремљене да одговоре на потребе наставног особља, ученика, родитеља и шире заједнице.<sup>29</sup> Истраживања указују да наставници који имају осећај сигурности у погледу системске подршке и располажу адекватним образовним ресурсима, попут асистената у настави, чешће испољавају позитиван однос према инклузивној пракси. Међутим, у домаћем контексту наставници се често суочавају са изазовима у примени инклузије због недовољне институционалне подршке. Недостатак комплетног стручног тима у школи, асистената у настави и координисане подршке на нивоу локалне заједнице знатно отежава пуно укључивање свих ученика у образовни процес.<sup>30</sup> Поред тога, ставови и вредности читаве заједнице имају кључну улогу у успостављању климе солидарности и толеранције која превазилази границе школских зидова. У пракси се често, међутим, добробити инклузије посматрају углавном кроз призму користи за ученике са сметњама у развоју, док се мање препознају њени шири ефекти, попут промене друштвених ставова и јачања међусобних социјалних веза.<sup>31</sup> Васпитни стил родитеља има значајан утицај на школски успех детета. Када родитељи усвоје превише заштитнички и попустљив приступ без јасно постављених граница и правила,

28 Popadić, Dragan, *Nasilje u školama*, Institut za psihologiju, Beograd/UNICEF, Srbija, Beograd, 2009, str. 24.

29 Radić-Šestić, Marina, Biljana Milanović-Dobrota, „Stavovi nastavnika srednjih stručnih škola prema inkluziji učenika sa lakom intelektualnom ometenošću”, u zborniku radova: *Smetnje i poremećaji: fenomenologija, prevencija i tretman deo I*, (prir. Jasmina Kovačević, Vesna Vučinić), Fakultet za specijalnu edukaciju u rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010, str. 363–380.

30 Batarelo Kokić, Ivana *et al.*, „Uloga osjećaja, stavova i zabrinutosti nastavnika i studenata nastavničkih studija u namjeri korištenja inkluzivnih praksi”, *Bogoslovska smotra*, vol. 95, br. 1, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2025, str. 211–232.

31 Stepanović, Saša Lj., „Stavovi roditelja i vaspitača o primeni inkluzije u predškolskom obrazovanju”, *Društvene i humanističke studije – DHS*, vol. 10, br. 27, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Tuzla, 2025, str. 859–882.

то може ослабити развој самодисциплине и одговорности код детета. Последично, такви ученици често испољавају потешкоће у прихватању ауторитета наставника и поштовању школских правила, што може довести до проблема у дисциплини и отежати наставницима успостављање продуктивне радне атмосфере у одељењу. У таквом породичном окружењу, облици стигматизације се могу несвесно и кроз генерације преносити, док ограничене родитељске компетенције и недовољно развијени комуникацијски обрасци додатно отежавају изградњу здравог и конструктивног односа са дететом.<sup>32</sup>

#### 4. ОБРАЗОВАЊЕ И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА

Савремени концепт безбедности више не подразумева искључиво војну и полицијску компоненту, већ се све више оријентише ка интегрисаном и свеобухватном приступу, који укључује друштвене, економске, културне и образовне факторе. У том контексту, образовање престаје да буде само инструмент стицања знања и вештина потребних за тржиште рада и постаје важан ресурс у превенцији ризика који могу угрозити стабилност заједнице, посебно у контексту социјалне искључености и радикализације. Образовне институције, посебно у условима социјалне нестабилности, имају улогу прве линије заштите од различитих облика угрожавања безбедности, како индивидуалне тако и колективне.<sup>33</sup> У нестабилним регионима као што је север Косова и Метохије, још од социјалистичког периода, образовање је коришћено као средство државне политике за очување културног и националног идентитета. Овај образовни приступ је имао за циљ јачање институционалног поверења и формирање ученичке свести која је доприносила друштвеној кохезији у етнички подељеном окружењу.<sup>34</sup> Образовне политике треба да буду усмерене на јачање компетенција ученика и наставника у области медијске писмености, критичког мишљења, интеркултуралног дијалога и ненасилне комуникације. Сви ови елементи представљају основе за изградњу друштва отпорног на екстремизам,

32 Нешић, Невена, „Значај образовања за интеграцију миграната у Републици Србији као држави благостања”, Нова школа, год. 19, бр. 1, Педагошки факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Бијељина, 2024, стр. 89–114.

33 Katić, Ljubinka, Željko Bralić, “Security culture in the secondary education system”, In: *Thematic conference proceedings of International significance “Archibald Reiss days”*, Vol. 9, No. 1, University of Criminal Investigation and Police Studies, 6–7 November 2019, Belgrade, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, 2019, p. 321.

34 Vukadinović, Igor Đ., “Socialist educational policy in the autonomous region of Kosovo and Metohija – Goals, Objectives, and Outcomes”, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, Vol. 51, Iss. 4, 2021, pp. 288–292.

манипулацију, дезинформације и социјалну фрагментацију. Посебну улогу у том погледу имају наставни програми који обрађују теме из области грађанског васпитања, људских права, безбедности на интернету, али и емоционалне писмености и развоја емпатије.<sup>35</sup> Поред формалне едукативне функције, школа делује као простор интеграције, дијалога и конструктивног суочавања са изазовима који прате постконфликтна друштва. Унапређивање компетенција ученика и наставника у областима као што су медијска писменост, критичко мишљење, интеркултурални дијалог и ненасилна комуникација представља један од кључних предуслова за изградњу друштва отпорног на манипулацију, дезинформације и дискриминацију. Медијска писменост, као кључна компонента савременог образовања, оспособљава појединца да анализира, декодира и критички процењује медијске садржаје, што је од виталног значаја у ери дигиталне комуникације.<sup>36</sup> Уз то, неопходно је унапређивати обуку наставног особља, како би могли благовремено да препознају ране знаке социјалне искључености, вршњачког насиља или могуће процесе радикализације. У том смислу, школа превазилази своју традиционалну улогу места преношења знања и постаје рана тачка интервенције, у којој је потребна сарадња са ширим системом, укључујући установе социјалне заштите, здравствене службе и органе безбедности. Ипак, важно је нагласити да укључивање безбедносне перспективе у образовне стратегије не значи милитаризацију образовања. Напротив, оно подразумева промовисање културе мира, толеранције и ненасилног решавања конфликта. Циљ није производња поданичких појединаца који се повинују ауторитету, већ изградња одговорних грађана који разумеју структуре моћи и активно учествују у демократским процесима.<sup>37</sup>

Један од значајних изазова у креирању образовно-безбедносне политике јесте и питање дигиталне безбедности. Са све већом изложеношћу деце и младих интернет садржајима, отварају се нове могућности за манипулацију, вршњачко узнемиравање, дигитално насиље и изложеност радикалним идеологијама. У том контексту, појам писмености добија проширено значење, те обухвата и дигиталне компетенције, укључујући способност критичке процене, разумевања

35 Kecman, Violeta, „Medijska pismenost u školi”, Visoka škola za komunikacije, Beograd, 2020; <https://www.viskom.edu.rs/2020/12/18/medijska-pismenost-u-srednjem-obrazovanju/>, (23. 6. 2025).

36 Sivrić, Ivana, Ivona Čarapina Zovko, „Stavovi nastavnika o ulozi medija u obrazovanju”, u zborniku radova sa međunarodne naučne konferencije: *Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru/Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke/Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Mostar, 11. novembar 2022, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke, Mostar, 2023, str. 70.

37 Величковић, Дуња „Улога културе мира, етничке толеранције и мултикултурализма у образовању и васпитању нових генерација”, *Национални интерес*, год. 19, вол. 44, бр. 1, Институт за политичке студије, Београд, 2023, стр. 75.

и одговорног коришћења информација у дигиталном окружењу. Због тога је неопходно да образовни систем предвиди обавезне наставне садржаје који се баве безбедним коришћењем интернета, као и да се системски развијају програми дигиталне едукације и превенције,<sup>38</sup> усмерени на заштиту деце и младих од различитих облика злоупотреба и дигиталног насиља. Надаље, образовање има снажан потенцијал за изградњу отпорности друштва према спољним утицајима који могу нарушити националну безбедност, укључујући и дезинформационе кампање, хибридне претње и манипулативне политичке агенде.<sup>39</sup> Када су млади информисани, образовани и оснажени критичким размишљањем, мања је вероватноћа да ће бити жртве манипулације или се приклонити наративима који подривају уставни поредак и друштвену стабилност.

На крају, квалитетно и праведно образовање је не само предуслов за индивидуални развој, већ и темељ безбедног и стабилног друштва. Његовим путем се граде капацитети за активно грађанство, институционално поверење и социјалну кохезију. Због тога је од суштинске важности да се образовна политика у Републици Србији усклади са принципима безбедносног управљања и превенције ризика, водећи рачуна о социјалним специфичностима региона, посебно у областима са дуготрајним кризним наслеђем.

## ЗАКЉУЧАК

Инклузивно образовање, схваћено као приступ који промовише равноправност, поштовање различитости и активно учешће свих ученика, представља један од кључних механизма у изградњи стабилног и праведног друштва. Његов значај далеко превазилази педагошке и методолошке оквире – оно постаје стратешки инструмент у спречавању друштвених ризика, јачању социјалне кохезије и очувању безбедности. Савремени облици социјалне искључености, дигиталне рањивости и културне фрагментације не могу се адекватно разумети и превазићи без систематског укључивања образовног сектора. Школа, у том контексту, више није само институција преноса знања, већ простор ране

38 Senić-Ružić, Mirjana, „Digitalna transformacija obrazovanja u Srbiji – pitanje digitalne pismenosti ili digitalne kompetencije”, u zborniku radova: *Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju*, (ur. Ivana Jeremić, Naraša Nikolić, Nikola Koruga), Nacionalni naučni skup „Susreti pedagoga”, 15. maj 2021, Beograd, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Institut za pedagogiju i andragogiju/Pedagoško društvo Srbije, Beograd, 2021, str. 16.

39 Trninić, Dragana, Jovana Bokan, „Odnos građana Bosne i Hercegovine prema dezinformacijama tokom pandemije virusa korona s obzirom na nivo obrazovanja”, *Communication and Media – CM*, vol. 17, br. 1, Institut za usmeravanje komunikacija, Novi Sad/Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2022, str. 14.

интервенције, препознавања ризичних понашања и оснаживања ученика за конструктивно деловање у заједници. Образовни систем мора бити у стању да негује критичко мишљење, медијску писменост, дијалог и емпатију као темеље отпорности на све облике деструктивних утицаја.

Истовремено, интеграција образовања у оквиру шире безбедносне политике не сме угрозити његову аутономију и хуманистичку мисију. Напротив, потребно је изградити партнерски однос између образовних и безбедносних институција, заснован на заједничкој одговорности за добробит младих и за очување демократских вредности.

Управо кроз инклузиван, превентиван и одржив образовни приступ могуће је смањити простор за радикализацију, маргинализацију и друштвену дезинтеграцију. Улагањем у образовање као у приоритетну сферу националног интереса, друштво не само да унапређује своју културну и социјалну снагу, већ ствара темеље дугорочне безбедности и мира.

## ЛИТЕРАТУРА

1. Величковић, Дуња „Улога културе мира, етничке толеранције и мултикултурализма у образовању и васпитању нових генерација”, *Национални интерес*, год. 19, вол. 44, бр. 1, Институт за политичке студије, Београд, 2023, стр. 65–81; <https://doi.org/10.5937/nint44-42877>.
2. Врањешевећ, Јелена „Ка заједници која учи”, водич за школе *Ка сигурном и поодстицајном школском окружењу*, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, 2020; <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2020/06/Ka-sigurnom-i-podsticajnom-skolskom-okruzenju.pdf>.
3. Илић, Александра, „Образовање за безбедност у васпитно-образовним установама у Републици Србији – анализа тренутне ситуације”, *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања – упоредни преглед*, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд, 2021.
4. Јовановић-Попадић, Ана М., „Инклузивно образовање: идеја и пракса”, *Синтезе*, бр. 10, Академија васпитачко-медицинских струковних студија, Крушевац/Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2016, стр. 35–46; <https://doi.org/10.5937/sinteze0-12363>.
5. Мацура, Сунчица, *Инклузивно образовање: квалитетно образовање за све*, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, 2015; <https://pefja.kg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/03/Udzbenik-Inkluzivno-obrazovanje-Suncica-Macura.pdf>.
6. Нешић, Невена, „Значај образовања за интеграцију миграната у Републици Србији као држави благостања”, *Нова школа*, год. 19, бр. 1, Педагошки факултет Универ-

- зитета у Источном Сарајеву, Бијељина, 2024, стр. 89–114; [https://novaskola.pfb.ues.rs.ba/index.php/ns/sr\\_Cyrl/article/view/18](https://novaskola.pfb.ues.rs.ba/index.php/ns/sr_Cyrl/article/view/18).
7. Ружичић, Бојана „Друштвена искљученост (ексклузија) и социјална кохезија”, *Администрација и јавне полијтике*, бр. 2, Институт за политичке студије, Београд, 2018, стр. 63–87; <https://doi.org/10.22182/ajp.922018.4>.
  8. Станковић-Јанковић, Тања, Сања Партало, Сања Јосифовић-Елезовић, Тања Глишић, Сњежана Кевић-Зрнић, *Вршњачко образовање у инклузији: иницијални приручник за сџуденџе и насџавнике*, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2021; <https://www.unicef.org/bih/media/6331/file/%D0%92%D1%80%D1%88%D1%9A%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%BE%20%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5%20%D1%83%20%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%98%D0%B8.pdf>.
  9. Ainscow, Mel, Abha Sandilla, “Developing inclusive education systems: The role of organisational cultures and leadership”, *International Journal of Inclusive Education*, Vol. 14, Iss. 4, Taylor & Francis, 2010, pp. 401–416; <https://doi.org/10.1080/13603110802504903>.
  10. Babović, Marija, Olivera Vuković, Ivana Subotički, Ksenija Rakić, Jovana Obradović, „Ljudska bezbednost – dve studije slučaja u Srbiji”, SeConS – Grupa za razvojnu inicijativu, Београд, 2015; <https://secons.net/wp-content/uploads/2022/01/20-Ljudska-bezbednost-dve-studije-slucaja-u-Srbiji.pdf>.
  11. Batarelo Kokić, Ivana, Marijana Ćuk, Petra Poljak, „Uloga osjećaja, stavova i zabrinutosti nastavnika i studenata nastavničkih studija u namjeri korištenja inkluzivnih praksi”, *Bogoslovska smotra*, vol. 95, br. 1, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2025, str. 211–232; <https://doi.org/10.53745/bs.95.1.9>.
  12. Bruun, Kari, “Problematising internal security: Crime, community and social exclusion”, *Cogent Social Sciences*, Vol. 2, Iss. 1, Routledge, 2016, pp. 1–14; <https://doi.org/10.1080/23311886.2016.1178092>.
  13. Jimenes-Ramirez, Magdalena, “Citizenship, Education and Social Exclusion: Good Practice in Teaching and the Risk of Educational Exclusion in Compulsory Secondary Education”, *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies – ECPS Journal*, No. 12, LED Edizioni Universitarie, Milano, 2015, pp. 117–141; <https://doi.org/10.7358/ecps-2015-012-jime>.
  14. Katić, Ljubinka, Željko Bralić, “Security culture in the secondary education system”, In: *Thematic conference proceedings of International significance “Archibald Reiss days”*, Vol. 9, No. 1, University of Criminal Investigation and Police Studies, 6–7 November 2019, Belgrade, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, 2019, pp. 317–326; <https://eskup.kpu.edu.rs/dar/article/view/89/27>.
  15. Pavićević, Miljana, Tijana Živković, „Socijalni resursi i socijalne strategije kao prediktori socijalne usamljenosti”, *Društvene i humanističke studije – DHS*, vol. 18, br. 1, Filozofski fakultet u Tuzli, Tuzla, 2022, str. 551–568; <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2022.7.1.5>.

16. Popadić, Dragan, *Nasilje u školama*, Institut za psihologiju, Beograd/UNICEF, Srbija, Beograd, 2009; <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/nasilje-u-skolama-za-web.pdf>.
17. Popović Mančević, Marija, Maja Ružić, „Individualna bezbednost u akademskom diskursu”, *Nauka, bezbednost, policija – NBP*, vol. 22, br. 1, Kriminalističko-policijski univerzitet, Beograd, 2017, str. 127–140; <https://doi.org/10.5937/nabepo22-11652>.
18. Radić-Šestić, Marina, Biljana Milanović-Dobrota, „Stavovi nastavnika srednjih stručnih škola prema inkluziji učenika sa lakom intelektualnom ometenošću”, u zborniku radova: *Smetnje i poremećaji: fenomenologija, prevencija i tretman deo I*, (prir. Jasmina Kovačević, Vesna Vučinić), Fakultet za specijalnu edukaciju u rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010, str. 363–380; <https://rfasper.fasper.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/1878/Untitled27.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
19. Saran, Ashrita, Xanthe Hunt, Howard White, Hannah Kuper, “Effectiveness of interventions for improving social inclusion outcomes for people with disabilities in low- and middle- income countries: A systematic review”, *Campbell Systematic Reviews*, Vol. 19, Iss. 1, Wiley, 2023, pp. 1–32; <https://doi.org/10.1002/cl2.1316>.
20. Senić-Ružić, Mirjana, „Digitalna transformacija obrazovanja u Srbiji – pitanje digitalne pismenosti ili digitalne kompetencije”, u zborniku radova: *Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju*, (ur. Ivana Jeremić, Naraša Nikolić, Nikola Koruga), Nacionalni naučni skup „Susreti pedagoga”, 15. maj 2021, Beograd, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Institut za pedagogiju i andragogiju/Pedagoško društvo Srbije, Beograd, 2021, str. 11–24; [https://reff.f.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/4952/bitstream\\_12027.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://reff.f.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/4952/bitstream_12027.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
21. Sivrić, Ivana, Ivona Čarapina Zovko, „Stavovi nastavnika o ulozi medija u obrazovanju”, u zborniku radova sa međunarodne naučne konferencije: *Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru/Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke/Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Mostar, 11. novembar 2022, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke, Mostar, 2023, str. 67–95; <https://book-api.pressum.sum.ba/api/files/ccdb6d7a-dd4d-4561-9d12-6fa544f0898a>.
22. Stepanović, Saša Lj., „Stavovi roditelja i vaspitača o primeni inkluzije u predškolskom obrazovanju”, *Društvene i humanističke studije – DHS*, vol. 10, br. 27, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Tuzla, 2025, str. 859–882; <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2025.10.1.859>.
23. Stojanović, Marija, Branislava Popović-Čitić, „Osećaj pripadnosti školi: značaj za pozitivan razvoj i prevenciju problema u ponašanju učenika”, *Nastava i vaspitanje*, god. 71, br. 3, Pedagoško društvo Srbije, Beograd/Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2022, str. 403–423; <https://doi.org/10.5937/nasvas2203403S>.
24. Thomas, Chinujinim Godstime, Julius Atose, Clinton Nwachukwu Idibia, Ozioma Progress Eluozo, “Inclusive Technical Vocational Education and Training (Tvet) For Sustain-

- able National Security”, *Journal of Education in Developing Areas – JEDA*, Vol. 32, Iss. 2, Faculty of Education, University of Port Harcourt, Nigeria, 2024, pp. 515–522; <https://journals.journalsplace.org/index.php/JEDA/article/view/609>.
25. Trninić, Dragana, Jovana Bokan, „Odnos građana Bosne i Hercegovine prema dezinformacijama tokom pandemije virusa korona s obzirom na nivo obrazovanja”, *Communication and Media – CM*, vol. 17, br. 1, Institut za usmeravanje komunikacija, Novi Sad/ Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2022, str. 3–30; <https://doi.org/10.5937/cm17-35973>.
26. UNESCO, “Policy Guidelines on Inclusion in Education”, Paris, 2009; <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000177849>.
27. Veselinović, Žaklina, Ana Vušurović, Vitomir Jovanović, Jasminka Marković Čekić, *Priručnik za škole – planiranje, sprovođenje i praćenje mera za sprečavanje osipanja učenika iz obrazovnog sistema Republike Srbije*, Centar za obrazovne politike, Beograd, oktobar 2016; [https://www.cep.edu.rs/public/Prirucnik\\_za\\_sprecavanje\\_osipanja\\_ucenika2.pdf](https://www.cep.edu.rs/public/Prirucnik_za_sprecavanje_osipanja_ucenika2.pdf).
28. Vukadinović, Igor Đ., “Socialist educational policy in the autonomous region of Kosovo and Metohija – Goals, Objectives, and Outcomes”, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, Vol. 51, Iss. 4, 2021, pp. 277–301; <https://doi.org/10.5937/zrffp51-35350>.
29. Vuković, Danilo, Marija Babović, *U lavirintu siromaštva i socijalne isključenosti: socijalna politika i država blagostanja u Srbiji*, Dosije studio, Beograd/SeCons – grupa za razvojnu inicijativu, Beograd, 2022; <https://secons.net/wp-content/uploads/2023/02/Vukovic-i-Babovic-U-lavirintu-siromastva-i-iskljucenosti.pdf>.

### Правни извори и документа

1. Закон о основама система образовања и васпитања, „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019, 27/2018 – др. закон, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025.
2. Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, „Службени гласник РС”, бр. 11/2024.
3. Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 94/2019.

### Интернет извори

1. Министарство просвете Републике Србије, „Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама”, Београд, 2007; [https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni\\_protokol\\_-\\_obrazovanje1.pdf](https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf). (15. 6. 2025).
2. Hancock, Mike, “Social exclusion – a danger for Europe’s democracies”, Report of the Committee on Social Affairs, Health and Sustainable Development, Doc. 13636, Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 18 November 2014; <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=21322&lang=en>, (19. 6. 2025).

3. Kecman, Violeta, „Medijska pismenost u školi”, Visoka škola za komunikacije, Beograd, 2020; <https://www.viskom.edu.rs/2020/12/18/medijska-pismenost-u-srednjem-obrazovanju/>, (23. 6. 2025).

---

Nevena Nešić, Marina Mijatović

## **INCLUSIVENESS IN EDUCATION AS A TOOL FOR THE PREVENTION OF SOCIAL RISKS**

*Abstract:* Inclusive education involves creating equal opportunities for all students, regardless of their individual abilities, social background, or other differences, in order to ensure full and equal participation in the educational process. In societies facing social and economic challenges, inclusive educational practices gain additional significance as a means of preventing social risks. This paper explores the ways in which inclusive education contributes to the prevention of phenomena such as early marginalization, discrimination, school violence, social exclusion, and early school leaving. Special emphasis is placed on the role of the school as a space where a sense of belonging, tolerance, and solidarity is fostered, as well as on the importance of supporting teaching staff, families, and the wider community in achieving these goals. Inclusive education is considered a component of preventive educational policy that contributes to strengthening social cohesion and long-term societal stability, which is recognized as one of the prerequisites for preserving the overall security of the community.

*Keywords:* inclusive education, social risks, marginalization, school, educational policy, community security.

CIP - Каталогизација у публикацији  
Народна библиотека Србије, Београд

351.86

**НАЦИОНАЛНА безбедност** : часопис безбедносних наука  
= National Security : journal of Security science / главни и  
одговорни уредник Драган Симеуновић. - 2014, бр. 1-  
. - Београд : Академија за националну безбедност,  
2014- (Београд : Службени гласник). - 25 cm

Два пута годишње.  
ISSN 2406-1840 = Национална безбедност  
COBISS.SR-ID 212342284

НАЦИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ  
Часопис безбедносних наука  
(часопис излази два пута годишње)

*Национална безбедност* излази од 2014. године у форми научног часописа

*Издавачи*

Академија за националну безбедност  
Београд, Краљице Ане бб, тел. 011/3645549  
имејл-адреса: nb.redakcija@bia.gov.rs

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић  
Лепосавић, 24. новембар бб, тел. 028/84311  
имејл-адреса: institut.skp@gmail.com

*Главни и одговорни уредник*  
академик, проф. др Драган Симеуновић

*Заменик главне и одговорне уредника*  
виши науч. сар., др Марија Јефтимијевић Михајловић

*Помоћници главне и одговорне уредника*  
проф. др Марко Парезановић  
ванр. проф. др Предраг Павлићевић  
проф. др Драган Ђурђевић  
проф. др Срђан Милашиновић

*Редакција*  
проф. др Марко Парезановић  
ванр. проф. др Реља Жељски  
ванр. проф. др Предраг Павлићевић  
проф. др Драган Ђурђевић  
ванр. проф. др Драган Живаљевић  
доц. др Бранко Марковић  
доц. др Миодраг Лемајић  
ванр. проф. др Милован Трбојевић

*Савет часописа*  
проф. др Владан Петров  
проф. др Горан Милошевић  
проф. др Драгана Коларић  
др Благодар Ловчевић  
доц. др Иван Рибаћ  
Војин Милојевић

*Технички уредник и ликовна опрема*  
Саша Бешевић

*Лектура и коректура*  
Тијана Пауновић

*Секретар часописа*  
Тијана Пауновић

*Штампа*  
ЈП „Службени гласник”

Тираж: 100